

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ
ГЛАСНИК ОДЈЕЉЕЊА УМЈЕТНОСТИ, 29, 2011.

ЧЕРНОГОРСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК И ИСКУССТВ
ГЛАСНИК ОТДЕЛЕНИЯ ИСКУССТВ, 29, 2011.

THE MONTENEGRIN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
GLASNIK OF THE SECTION OF ARTS, 29, 2011.

UDK 811.163.4'367.625(497.16)

UDK 811.164.4'282(497.16)

Бранислав ОСТОЈИЋ*

СТАТУС МОДАЛНЕ ИМПЕРФЕКАТСКО-ИНФИНИТИВНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ *ХТЈЕТИ* + *ИНФИНИТИВ* У ЦРНОГОРСКИМ ГОВОРИМА

Апстракт: У овом раду аутор сумира досадашња знања о употреби конструкције имперфекта глагола *хтјети* + *инфинитив* и глаголских облика у њеној функцији у црногорским говорима. Посматра и утврђује елементе њене функционално-семантичке дистинктивности у односу на синтаксичко-семантичке конкуренте у глаголској системи црногорских говора и лингвистичке разлоге за њено постојање.

Кључне ријечи: имперфекат, инфинитив, модус, потенцијал, синоним, дијалекат, говор, норма, стандард

I

1. У црногорским говорима, као и у осталим штокавским говорима, у употреби су два модална глаголска облика – императив и потенцијал. Они обухватају широки спектар модалних значења. И то је њихова примарна категоријска функција. Употребљавају се у истим тим говорима и у некатегоријској функцији – у функцији временских глаголских облика. Напоредо са потенцијалом у истим категоријама и категоријским значењима јавља се и модална имперфекатско-инфинитивна конструкција. Спектар модалних значења ове конструкције прелази границе у којима се може јавити потенцијал.

Оваква њена употреба својствена је углавном црногорским говорима. Многа од значења, својствена су само говорном народном језику, а у неким случајевима су и територијално ограничена. Нека од

* Редовни члан ЦАНУ

значења ове конструкције позната су и другим говорима. Широка је њена употреба, али са ужим спектром значења, у околини Врњачке Бање и косовско-ресавском дијалекту, о чему податке налазимо код Д. Јовића.¹ Потврде за говоре источне Херцеговине налазимо код А. Пеца², а за централнохерцеговачке говоре податке даје М. Окука.³ Њу су забиљежили П. Ивић и Р. Симић у говорима галипољских Срба и у Левчу.⁴

У граматичком систему српског језика, као и некадашњег српскохрватског, статус ове конструкције није у потпуности ријешен ни у дескриптивној литератури ни у нормативним приручницима. О њој је само узгред било ријечи у научној литератури.⁵ Она ће бити предмет ове наше расправе. Сумираћемо знања о статусу имперфекатско-инфинитивне конструкције у нашој дијалектолошкој литератури, у црногорским говорима, не запостављајући ни језик писаца са тог подручја.⁶ Утврдићемо потом елементе њене функционално-семантичке дистинктивности у односу на синтаксичко-семантичке конкуренте у глаголској системи црногорских говора и лингвистичке разлоге за њено постојање.

2. У нашим граматикама старословенског језика о конструкцији имерфекта глагола *хтјети* + *инфинитив* ништа се не говори. Пр-

¹ Д. Јовић, *Трстенички говор*. – СДЗб XVII, Београд 1968, 209–210.

² А. Пецо, *Говор источне Херцеговине*. – СДЗб XIV, Београд 1964.

³ М. Окука, *Говор Раме*. – Свјетлост Сарајево 1983, 113.

⁴ П. Ивић, *О говору галипољских Срба*. – СДЗб XII, Београд 1957; Р. Симић, *Синтакса левачког говора*. – СДЗб XIX, Београд 1972.

⁵ Озбиљније о овој конструкцији писао је Ј. Вуковић, *Посебни перифрастични модални глаголски облици у српскохрватском језику. Синтакса глагола*. – Сарајево 1967, 29–82.

⁶ Примјере ове конструкције налазимо у језику Петра I Петровића, Петра II Петровића, Вука Поповића, Николе I Петровића, Стефана Митрова Љубише, Марка Миљанова, Риста Ратковића, Душана Ђуровића и Михаила Лалића. За Петра I Петровића види – Б. Остојић, Петра II Петровића – Д. Вушовић, Николу I Петровића – С. Ненезић, С. М. Љубишу – М. Тепавчевић, а за М. Миљанова, Вука Поповића, Душана Ђуровића, Риста Ратковића и М. Лалића – Ј. Вуковић (Б. Остојић, *Језик Петра I Петровића*. – ЦАНУ Титоград 1976; Д. Вушовић, *Прилози проучавања Његошевог језика*. – ЈФ IX, Београд 1930, 93–100; М. Стевановић, *Значења имперфекта према употреби у језику Петра II Петровића Његоша*. – ЈФ XX, Београд 1953–1954, 39–80; С. Ненезић, *Језик Николе I Петровића*.

– ЦАНУ Подгорица 2010; М. Тепавчевић, *Језик Стефана Митрова Љубише*. – ЦАНУ Подгорица 2010; Ј. Вуковић, *Op. cit.* 5.

ве податке налазимо у Рјечнику ЈАЗУ.⁷ О њеном поријеклу и функционисању у српскохрватском (српском) језику говоре А. Мусић, Љ. Стојановић, Т. Маретић, А. Белић, М. Стевановић, Ј. Вуковић и П. Сладојевић.⁸

Први је А. Мусић истакао да се ова конструкција развила морфолошко-синтаксички једначећи је с потенцијалом.⁹ А. Белић, међутим, сматра да се она развила семазиолошки из значења глагола.¹⁰ Семантичко-синтаксичку еквивалентност с потенцијалом коју је дао Мусић, нико није оспорио.

3. Доста података о њеној репартицији у црногорским говорима има у дијалектолошким студијама о тим говорима. Њу региструју Јован Вуковић у говору Пиве и Дробњака,¹¹ М. Пижурица у колашинској говорној зони,¹² М. Пешикан, Б. Милетић и Д. Ћупић у СК-Љ говорима, у говорима Црмнице и Бјелопавлићима а Лука Вујовић у Мрковићима.¹³ Милија Станић примјере ове врсте биљежи у говору Ускока дајући им статус стандардног средства у системи српскохрватских глаголских облика.¹⁴

Обична је у језику народних умотворина насталих на црногорском говорном подручју. Срећемо је и код писаца чији је језик чинио, или и данас представља облик испољавања у штокавском језичком стандарду српскохрватске језичке норме без обзира на, у неким случајевима, сразмјерно малу учесталост појављивања. Налазимо је, управо, код писаца код којих, као жива категорија, постоји имперфекат и варијанта плусквамперфекта с импеефектом глагола *бити*.

⁷ РЈАЗУ, 3, 670.

⁸ Исп. Б. Остојић, *Status konstrukcije imperfekta glagola htjeti i infinitiva u srpskom jeziku*. – Српски језик XV 1–2, Београд 2010 и тамо наведену литературу.

⁹ А. Мусић, *Кондиционал у хрватском језику*. – Рад ЈАЗУ СХХVI, Загреб 1896, 62.

¹⁰ А. Белић, *Прилози науци о употреби времена у српскохрватском језику*. – Глас СКА СХХIII, Београд 1927, 86–87. и 65.

¹¹ Ј. Вуковић, *Говор Пиве и Дробњака*. – ЈФ XVII, Београд 1938–1939, 88.

¹² М. Пижурица, *Говор околине Колашина*. – ЦАНУ Титоград 1981, 198–199.

¹³ М. Пешикан, *СК-Љ говори*. – СДЗб XV, Београд 1965 206; Б. Милетић, *Црмнички говор*. – СДЗб IX, Београд 1940, 552–553; Д. Ћупић, *Говор Бјелопавлића*. – СДЗб XXIII, Београд 1977 206; Ј. Вујовић, *Мрковићки дијалекат*. – СДЗб XVIII, Београд 1969, 392.

¹⁴ М. Станић, *Ускочки говор II*. – СДЗб XXII, Београд 1977, 104–105.

4. Да би се утврдила права вриједност ове глаголске конструкције и ширина њене употребе у црногорским говорима, биће добро да се на основу материјала прикупљеног из дијалектолошких студија о тим говорима, као и на основу материјала којим лично располажемо, позабавимо детаљније о овој модалној конструкцији и да утврдимо њену вриједност у појединим црногорским говорима и границе значења у којима се креће. О њеним конкурентним језичким средствима, за које лингвисти везују њено одумирање, о њиховој синтаксичкој синонимици и о њеном статусу са становишта српско-хрватске језичке норме, говорио сам у посебној расправи истичући на основу детаљне анализе да не би требало доводити у питање њен статус са становишта књижевнојезичке норме.¹⁵

5. Већина аутора дескриптивне литературе ограничава овој конструкцији територијалну распрострањеност, експлицитно је проглашавају ненормативном негирајући постојање семантичких разлога и функционалну дистинктивност за то тврдњом да је потпун синтаксички синоним потенцијалу (*Хоћах убит* = *Убио бих*), па је самим тим и системски редувантна.

II

6. Јован Вуковић у својој монографији о пивско-дробњачком говору имперфекат модалног глагола *хтјети* с инфинитивом у овом говору семантички једначи са модалним презентом и потенцијалом за жељу. У таквом функционисању он види ову конструкцију као синонимско-семантички опозит и једном и другом овом глаголском облику. Стога је Јован Вуковић назива имперфекатском конструкцијом за садашњост наводећи за то следеће примјере:

Ћâк дâнâс ù Вочу (Фочу), Шћâк сâд ÿокòсити òнò м'âло ù пољу нò ми нè море кòса, Шћâк прòдати (прòдао бих) двоè трое јâгњâди, Шћâк да те в'ићу.

Милија Станић четрдесетак година након Јована Вуковића у сусједном, такође, дурмиторском говору, говору Ускока, детаљније разматра ову конструкцију у свом говору. Он, прије свега, види

¹⁵ Б. Остојић, *Статус конструкције имперфекта глагола хтјети и инфинитива у српском језику*. – Српски језик XV/1–2 Београд 2010.

ову конструкцију као замјену за презент ради „блажег” „мекшег саопштавања” наводећи примјере за различита значења. У једним од њих типа:

Шћасмо под овѡ (зграду) ѡзбе мѡло.

презент значи садашњу ситуацију нечега што је ту, нешто што је у садашњости са призвуком различитих модуса (жеље, намјере, бојазни, стрепње, нечега непредвидивог или непознатог).

У другим, одваја се од презента за садашњост па констатује да је то нека врста блиске прошлости:

Дѡј ми да јѡдѡм, ћѡк да кѡсѡм, Донѡси ми кѡјѡ ѡўску ѡћѡк ѡзријати кѡѡѡ водѡ.

Сасвим друкчију ситуацију налази М. Станић у трећој групи примјера типа:

Да се нѡ довати нѡ рѡку, ѡћѡше глѡву рѡзбити.

гдје конструкција има кондиционално значење за прошлост и једначи је с потенцијалом за прошлост (разбио би главу).

Такво значење кондиционала имамо и у адверзативним реченицама:

Ћѡѡу дѡћи на иг нѡшто спрѡјјечи (Дошли би, али их нешто спрѡјјечи).

У својој монографији о црмничком говору Бранко Милетић говори о употреби имперфекта глагола *хтјети* са инфинитивом за означавање жеље у садашњости, прошлости и будућности. Он наводи примјере:

за садашњост: *Ћѡк-те молѡг за јѡдну ствѡр, Ђѡк-те замѡлид зѡ- нечем, Пѡшитите ѡћѡк и-јѡ двѡе рѡћ, Рѡдо, примѡк-се мѡло ћѡкѡши рѡћ јѡдну.*

за прошлост: *Ћѡу-је изагнѡѡи но нѡ-могау скѡнат сѡбе, Ћѡк ѡѡ учињѡѡи нѡ-ми нѡ-баста немѡк нѡкатѡ, на ѡто-ти, Ћѡсмо нѡћ прѡчѡцем, нѡ бѡше постѡѡи од-водѡ, Док сам бѡла нѡвѡвѡста ћѡи з-дѡбре вољѡ одѡѡи нѡ-Вѡр свѡкога нѡтка.*

за будућност: *Ōħасмо-је удāīī овē јѣсени āко имāдосмо којū йāру, Ђāк с ѱтра пōħ нā- Вūр, āко бūде вѣдро.*

Милетић наводи посебно примјере којима се у црмничком говору истиче потенцијално значење, и то обично у кондиционалним реченицама:

Нѣоħасмо мī īōб учињѣ(g) да нѣ-бљеше догорīо лūи до-нōката, Нѣħаше ми ѱ-око пунū(g) да-ниѣсам ймā йāрā при-сѣбе. Мāло да-сам-му крīво учинīо нѣħаше вīше сā-мнōм зборīйī.

Оваква Милетићева класификација говори и о широј употреби конструкције *хтјети* + *инфинитив* у модалном значењу од такве употребе потенцијала. Иначе, ни Вуковић, ни Станић, ни Милетић не говоре о некатегоријској употреби ове конструкције.

За изражавање садашњих, прошлих и будућних модалних потенцијалних радњи употребљава се ова конструкција и у говору Бјелопавлића. И не само у условним, потенцијалним радњама како констатује Д. Тупић, већ се употребљава и у другим модалним значењима што се види из примјера које наводи:

Ђāū да и побīјū, Ōħа да йгѣм ѱ грāд, нō ми дōħдше чѣљāд, Ōħа с ѱтра дрāīī би ли ми дā вōла, Нū поди ħā ти нѣшто рѣħ, Ōħā нѣшто да ти напоменѣм.

Доста детаљно о овој конструкцији у колашинско-морачкој говорној зони пише М. Пижурица. Он, додуше, говори о њеној употреби у, како каже, „потенцијалу за прошлост”:

Ōħасмо дūшу йспунити да нѣ бī Мīрунѣ, Ōħāī је прōсūти да ме нѣ зовнū, Нѣ оħаг дōди да ме дōвī ħāво нѣ диже.

Не помиње садашњост и будућност, а као што се може видјети из његових горенаведених примјера и примјера који слиједи, таква употреба је и у тим говорима сасвим обична и то посебно у намјерним и намјерно-изричним реченицама:

Прīпази ми дoвце – дħāī јā дīīīс да прōпīрīм вāтру, Нѣка ми дoвие вѣзā оħе – дħаг дīīīс гō Милетѣ.

о којима Пижурица говори посебно као да и ово нијесу модална значења.

Пижурица биљежи употребу конструкције у квалификативном значењу и то само о квалификативном значењу са квалификативним континуитетом:

Ќћасмо пџишџити ђвце поврг катџна, Ќћаше дђније па се днда свџ нџиџ, Нђоћџгу не ђни нџкад размџнут.Ќћџу ђни сврџтити кђд нџс свџки пџџ.

Иначе, први примјер, који је у овој групи, без квалификативног је континуитета и без других квалификативних показатеља и не би ишао у квалификативну употребу. Он припада значењу о којем испитивачи црногорских говора не пишу, а то је релативновременска употреба ове конструкције, која је широко распрострањена не само у овом већ у свим говорима црногорским и језику писаца са тог подручја.

Расправа М. Пижурице поклапа се са расправом о овој конструкцији у СК-Љ говорима о којој је писао М. Пешикан неколике деценије раније. Додуше, Пешикан није одвајао намјерна значења од модалних. С правом Пешикан и у тим значењима види модално значење.

О модалној употреби имперфекта глагола *хтјети* говори и Л. Вујовић у монографији о мрковићком дијалекту. Он говори о вршеној радњи у „садашњој временској ситуацији”. Међутим, ту се не може говорити о реализованој глаголској радњи која се, како он рече, може супституисати презентом. Презент јесте синтаксички синоним имперфекту, али не и у оваквом значењу. Напротив, у његовим примјерима:

Ќш да тђпиш? Ћџк. Ошџ ђђице? Ќћеш на свџдбу? Јџ дћак.

осјећа се модална нијанса и ту не може бити говора о реализованој глаголској радњи и њеној могућој супституцији презентом, иако се презент може употребити модално. Права презентска временска ситуација изражена имперфектом за садашњост не може никада бити замијењена само презентом или само перфектом (*Како се ти оно зваше? Одакле ти оно бијаше?*).

Праву вриједност ове конструкције осјетио је Лука Вујовић. Он узима први примјер од горенаведених (*Ќћеш да тђпиш? Ћџк.*), па каже да се „у импекту глагола *хтјети* осјећа намјера за коју го-

ворно лице није сигурно да ће је остварити. Због тога *hâk* у наведеном примјеру значи отприлике што и *xтио бих*.”

III

7. Скоро сви испитивачи црногорских говора експлицитно проглашавају ненормативном конструкцију имперфекта глагола *xтјети* и *инфинитива*. Негирају постојање њених семантичких разлика и функционалне дистинктивности од потенцијала. Већина имплицитно тврди да је потпун синтаксички синоним са потенцијалом. Самим тим она је према њиховом схватању „семантички редувантна.”

Међутим, требало је осјетити стварну разлику између ове конструкције и потенцијала, а она не постоји у модалности него у временском смислу. У модалним значењима у многим случајевима обје форме су подударне, у мањем броју случајева сасвим блиске, а у временском смислу различите. Стога ћу покушати да уочим основне елементе евентуалне синтаксичке па и функционалне дистинктивности њихове да бих формулисао суд о сврси њеног постојања са становишта потреба комуникације.

Као што се види из овдје наведених примјера употребе ове конструкције у црногорским говорима могуће је оправдати сврху њеног постојања пошто се не може у свим случајевима замијенити обликом потенцијала. Њене границе функционисања у црногорским говорима су много шире од граница потенцијала.

У примјерима типа *Шhâсмо под òвò (зграда) ùзбè мaло* из Ускока или *Шhâк да те виђу* из пивско-дробњачког говора испред инфинитива је експлициран модални глагол са значењем „жељети” па конструкција значи: хоћемо да направимо, намјеравамо и желимо да направимо, хоћу да те виђу, желим да те виђу и сл. – значе, дакле, нешто друго а не *направили бисмо* и *видио бих те*.

У оваквим и сличним примјерима модална конструкција је много слободнија и својом семантичком вриједношћу прелази границе значења потенцијала. Увијек је, бар у нијансама, у конструкцији с имперфектом глагола *xтјети* примарна сфера прошлости, а у потенцијалу садашњости.

Сваком супституцијом ове конструкције потенцијалом, губи се с конструкцијом и тежиште прошле ситуације, односно врши се помјерање става из сфере прошлости у сферу садашњости.

Не може, дакле, бити ријечи о њиховој потпуној синтаксичкој синонимици. Она то може бити само у ситуацијама ако им се синтаксичко-семантичка вриједност и вријеме става поклапају, а то ће се десити само у оним приликама ако се неким претериталним временом контекстуално обиљежи потенцијална прошлост става. У примјерима типа:

Да се не довати на рѹку дѳаше главу разбити (Ускоци), Да бјеше други вођа, ићак зло проћи (С. М. Љубиша), Да се нијесу смели око главе сијекући их, како су ми причали Бањани, ниједан им не ићаше турчин и коњ побјећи (Вук Поповић, Писма), Не оћаше бити мала за нас ни за народ, да се остало још који дан (Црмноца, 215),

то обиљежавају аорист (не довати, бјеше) и перфекат (да се нијесу смели, да се остало).

Ако се, међутим, имперфекатско-инфинитивна конструкција везује за садашњост, као у низу наведених примјера из црногорских говора, потенцијал се може с њом напоредо јављати као њен синтаксичко-семантички синоним.

8. Разматрајући употребу ове конструкције у црногорским говорима и језику писаца са тог подручја, писаца класичара који су писали народним језиком који је Вук Карацић пропагирао у почетној фази свога рада да сваки писац треба да пише језиком свога краја, може се закључити да се ова конструкција употребљава у свим значењима у којима се употребљава и потенцијал. У модалним значењима износи се могућност вршења глаголске радње (У хиљаду другиж пушакaх, *познати га ићаше* када пукне), жеља за њено извршење (Нешто друго ја *хоћах казати*), намјера (Та ме сила браћо наћерала те *помутит хоћах* Црногорце) спремност или готовост на (из)вршење глаголске радње (Човјек пашче ту свезат не *ићаше*), сумња у њено (из)вршење или претпоставка (Бог зна дјецу *погубити ићаше*), увјереност у вршење радње (Бог да знаде е *утећи ићаше* но несрећа њему прискочила).¹⁶

¹⁶ Сви примјери из Његошева језика узети су из расправе М. Стевановић, *Значења имперфекта према употреби у језику Петра II Петровића Његоша*. – ЈФ XX, Београд 1953–1954, 39–80.

9. Ова се конструкција у црногорским говорима употребљава и у секундарној некатегоријској функцији, у функцији обиљежавања времена вршења глаголске радње и то много шире него су то приказали испитивачи црногорских говора. Није то само квалификативна употреба са квалификативним континуитетом, како наводе за СК-Љ говоре и говоре колашинско-морачке зоне М. Пешикан и М. Пижурица, већ и употреба у случајевима када се не истиче услов, када нема, дакле, квалификативног континуитета већ се радња у прошлости по навици или уобичајеном реду понавља као у примјерима које наводи М. Пижурица за квалификативну употребу с квалификативним континуитетом: *Ќасмо пџитити ђвце поврг катуна, Ќаше дђнијети рђкије па се ђнда свђ нађђ*. или још боље то показују примјери из дурмиторских говора које наводи Ј. Вуковић.¹⁷

Некад он шћаше често у нас доћи, па би заметнуо сваке шале. – Кад сам био дијете, шћаше ме мајка који пут ударити, али отац никад. Шћаше мој отац често отићи у трговину, а ми остани сами код куће. Шћасмо љети кад је суша, шћерати стоку у Шкрку под Дурмитор.

као и примјери из језика Вука Поповића и Стефана Митрова Љубише:

И душе ми моје много пута бих се чудио „ама шта ће вам оваки смет,“ а моја попадија ћаше ми рећи: носи ми их (Вук Поповић, Преписка, 253); Потегну Фурлан једном и чисто да се Кањош хитро некако не усукa, шћаше га раскројити (С. М. Љубиша).

10. У релативновременском значењу, у причању о догађајима који су се дешавали у прошлости, па затим и о нечему што вриједи за свако вријеме (квалификативна употреба) као у примјеру:

Свагда бјеше граја око мене када хоћах по граду изаћи

¹⁷ Ј. Вуковић, *Посебни перифрастични модални глаголски облици у српскохрватском језику. Синтакса глагола*. – Сарајево 1967, 60.

садржи се услов вршења истовремене радње управне реченице. Тај квалификативни континуитет обиљежен је и прилошком одредбом *свагда*.¹⁸

О широј употреби ове конструкције у некатегоријској функцији у црногорским говорима указује и њена употреба у језику црногорских писаца, и то не само писаца вуковског и непосредно поствуковског периода већ и данашњих.

Реализована радња овом конструкцијом исказује се и тамо гдје се не осјећа истицање услова, као у примјеру из језика П. П. Његоша:

Кад се шћаше ођест куд да иде, па обуци оне златне токе,

или из језика Марка Миљанова:

*Кад се хоћаше уморит ал вина добра напит, хоћаше му на мно-
ге ране крв забризнит и све то њему не бркаше жељу за бој; Не мо-
гаше он сам себе трпјет, кад му је што слабо, па и у сан кад хоћаше
снит, ујутру прича ми је,*

гдје су се радње у прошлости по навици или уобичајеним редом понављале. И ова конструкција, дакле, као и потенцијал и више других глаголских облика употребљава се као реализовани квалификатив. Радње не припадају само прошлости него и садашњости.

У црногорским говорима употребљава се ова конструкција у причању, приповиједању о догађајима који су се у прошлости десили не дајући управном појму никакав квалификатив. Такви су примјери које наводи М. Пижурица:

*Ќасмо нџитити ђвце повр їкуће. Ќаше дџнијети рџкије па се
џнда свџ најџ.*

*Ќагџ џни сврџтит, кџд нџс свџкџ џџџ, Нџ џагџ џни нџкад раз-
мџнут.*

Међутим, као што смо и рекли имперфекатско-инфинитивна конструкција има шири спектар значења од потенцијала и не стоји с њим у синонимској опозицији ни у иреалним условним реченицама типа:

¹⁸ Исп. Б. Остојић, *Op. cit.* и тамо нав. литературу.

Да шћаше остати Божја му вјера оћах му помоћи,

које наводи и Б. Милетић:

*Да- нѣ-бљеше нѹта вѣше кѹће, дѣаг-га ја напрѣвит; Да-га –дгмѣ
нѣ-уфатик зѣ- рѹку.дѣаше пѣднут; Нѣоћаше-ми учињѣи нѣшта, да-
нѣ бљеше онѣ йѣсар из Гѣдиња тѣмо.*

ни када је ријеч о претпостављеној могућности везаној за прошлост, односно, када се у безличној форми с овом конструкцијом са изразитим потенцијалним значењем одређује могућност бројне вриједности предмета мишљења која се може претпоставити:

Свијет се био окупио, ћаше бити око 200 душа, Вићела сам му свате, шћаше их бити око петнаест.

и други примјери које наводи Јован Вуковић из слободног разговора:

*Био је на ваишару силан свијет ћаше бити пет стотина душа,
Просуло му се стадо по пољу, ћаше бити двѣста оваца,*

или из језика Вука Поповића:

У пратњи својој ћаше имати око 400 изабраних Црногораца,

гдје такође не би била подесна употреба потенцијала.

11. Закључак. Имперфекатско-инфинитивна конструкција широко се употребљава у црногорским говорима. Функционише у модалном и релативно временском значењу. У таквој је употреби и у језику писаца са тог подручја чији је језик чинио облик испољавања стандардне српскохрватске језичке норме. Јавља се и у језику савремених црногорских писаца, код свих, дакле, оних, код којих је и имперфекат жива категорија.

Ова конструкција семантичко-синтаксички није у овим говори-ма и код писаца са тог подручја идентична с потенцијалом, она има неке посебне функције, не стоји са потенцијалом као његов синтаксички опозит; њено значење, дакле, прелази границе у којима се употребљава потенцијал. Није, према томе, сувишна и није, како наши нормативци тврде, „облик без којег се може у нашем књижевном језику” и није требало доводити у питање њен статус у Вукову моделу књижевног језика.

Branislav OSTOJIĆ

STATUS OF THE MODAL IMPERFECT TENSE-INFINITIVE
CONSTRUCTION *HTJETI* + *INFINITIVE* IN MONTEGRIN DIALECTS

Summary

Author is summarizing existing knowledge on usage of the construction consisting of imperfective tense of verb *htjeti* + *infinitive* and verbal forms with its function in Montenegrin dialects. He is observing and defining the elements of its functional and semantic distinctiveness in relation to its syntactic and semantic competitors in the verbal system of Montenegrin dialects, as well the linguistic reasons of its existence.

Key words: imperfect tense, infinitive, modus, conditional tense, synonym, dialect, standard

